

II. ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÁS, KIADVÁNYCSERE

Összesítve a 2003-ban regisztrált gyarapodást, költségvetési előirányzatból és egyéb támogatásból erre a célra 142 millió forintot költöttünk el (ebből a kiadványcsere ellentételezésére 60 millió forintot). A vétel, csere, ajándék és kötelespéldány révén állományba vett, hagyományos és nem hagyományos dokumentumok értéke összesen 175 029 123 forint.

A **könyvvásárlásra** saját keretből 15 934 eFt, az MTA rendkívüli támogatásából 8 066 eFt állt rendelkezésre, az ODR-támogatás összege 4,5 millió forint volt. Ez összesen kb. 28 millió forint (összehasonlításként a 2002-ben gyarapításra kifizetett összeg 50 500 eFt volt, az MTA egyszeri támogatásának köszönhetően).

A beszerzés módját, eredetét, összetételét tekintve 2003-ban az arányok így módosultak: vétel 56,1 % (2002-ben 52,7 %), csere 19,2 % (2002-ben 27,3 %), ajándék 21,2 % (2002-ben 13,7 %), köteles-példány 3,5 % (2002-ben 6,3 %). A vétel aránya – elsősorban a rendkívüli támogatás következtében – nőtt. A Kászon-Jakabfalvi-hagyaték révén emelkedett az ajándékok aránya.

2003-ban az összes gyarapodás 65,6%-a volt külföldi (2002-ben 52 %). Rendeléseinket a LibroTrade, a Harrassowitz, a Saur, a Casalini, a Minerva és a Prospero cégekhez irányítottuk.

A **nemzetközi csere** továbbra is az állománygyarapítás jelentős forrása. Cserepartnereink száma alig változott, jelenleg 70 állam 1 021 intézményével vagyunk kapcsolatban. 2003-ban az MTA-tól előző évben kapott többlettámogatásból sikerült a csererendeléseinket kiegyensúlyozottan bonyolítani.

2003-ban cserepartnereinktől 1 524 címet kértünk; nyugati kérés összesen 606 volt (2002-ben 767), e címek zömét - mintegy 3 530 eFt értékben - a Library of Congress-től, a Deutsche Forschungsgemeinschaft-től, a British Library-től, valamint egyéb európai és tengerentúli partnerektől kértük. Egyéb közép- és kelet-európai országokból összesen 918 (2002-ben 833) címet kértünk, legtöbbet (535) orosz partnereinktől. A többi cserében beérkező könyv sorozat részeként vagy kérés nélkül érkezik be.

Cserepartnereinktől a 2003-ban beérkezett 2 101 kötetből (2002-ben 2 338) állományba vettünk összesen **1 859 kötetet 15 450 108 forint** értékben (2002-ben 2 124 kötetet 16 881 268 forint értékben).

Az **ajándék** mennyisége elsősorban a korábban beérkezett, de mennyisége miatt csak most leltározott hagyatékok miatt jelentősen növekedett, a teljes gyarapodás mintegy egy ötödét adja, pontosan összesen 2 035 kötet, ebből 590 belföldi.

Érkezett ajándék az MTA-tól, több akadémiai intézettől, kulturális intézményektől, a Miniszterelnöki Hivaltaltól, az Oktatási Minisztériumtól, az OSZK-tól, magánszemélyektől stb. Néhány kiadó (Akadémiai, Napvilág) minden megjelent kiadványát megküldi. Az akadémiai intézetek közül eddig csak az MTA Politikai Tudományok Intézete küldi meg hiánytalanul kiadványait.

A **köteles-példányok** aránya a gyarapításban egyre csökken, 2003-ban mindössze **339** kötet (2002-ben 489 kötet).

A **folyóiratvásárlási** keret költségvetési forrásból **31 781 eFt** volt, az MTA rendkívüli támogatását a folyóiratok rendelésére még az előző évben felhasználtuk.

A beszerzés módját tekintve az arányok évek óta nem változtak, első a csere 62 % (2002-ben 67 %), második a vétel 32 % (2002-ben 26 %), harmadik az ajándék 4 % (2002-ben 5 %), utolsó a köteles 2 % (2002-ben 2 %).

2003-ban összesen 3 601 kötet folyóirat került állományba, az állomány 53 új (köztük 18 magyar) folyóirat-címmel bővült. A Swets cégnél 2004-re további 12 új címet rendeltünk meg, melyből 10 eddig állományunkban nem lévő új folyóirat, 2 pedig csere útján már nem érkezik. Így 2004-re szóló rendeléseink száma 539. A reklamálások száma a 2002. évihez képest 17 %-kal növekedett. Különösen a csere keretében járó folyóiratok tekintetében volt szükség több reklamálásra.

A magyar folyóiratok beszerzésében 2002-re kialakult már bizonyos rutin, de az új kis kiadókkal továbbra is igen munka- és időigényes a kapcsolattartás. Ez a helyzet az évek múlásával nemhogy javulna, hanem sajnálatos módon egyre romlik.

Az állományba vett folyóiratok szakmegozslási képe továbbra sem mutat szignifikánsnak nevezhető eltérést az előző években kialakulthoz képest: továbbra is fennáll a 81,5—18,5 %-os szakmegozslási arány a humán- illetve a természettudományi, valamint alkalmazott tudományi szakterületek között. Ez az arány a hagyományos folyóiratokra vonatkozik, a Könyvtárban elérhető elektronikus adatbázisok (EISZ program, egyéb konzorciumok) révén az olvasók hozzáférhetnek a legjelentősebb természettudományos folyóiratok teljesszövegű változatához.

Duplum- és fölös-példány kijánlás tekintetében 2003-ban az előző évinél kevesebb könyvre volt igény, mindössze 341 kötetre (2002-ben 596). A legtöbb könyvet az ELTE BTK Keleti Szlav Filológia tanszéke, a Magyar Földrajzi Társaság és az Egyetemi Könyvtár igényelte.

1 magyar és 1 külföldi folyóiratokat tartalmazó duplumjegyzékünk került föl a KATALIST-ra. A magyar folyóiratok duplumjegyzéke 163 címet és 400 egységet tartalmazott. A külföldi folyóiratok duplumjegyzéke 255 címet és 680 egységet foglalt magába. Mindkét jegyzék anyaga teljes egészében gazdára talált; összesen 10 hazai intézmény részéről volt igény duplumainkra.

A 2002-ben megkezdett raktárkészlet-csökkentés, mely az 1950-1986 között megjelent akadémiai Acták és egyéb folyóiratokra vonatkozott, 2003-ban folytatódott, mivel május 31-ig ki kellett ürítenünk az Újpesti-rakparton lévő raktárat. E raktárban tárolt saját könyvtári kiadványaink fölöspéldányait kijánlottuk a KATALIST-en. Az akció során 3 655 kötetet adtunk át, 7 akadémiai intézeti könyvtárnak, 29 egyéb (országos szakkönyvtár, múzeumi, megyei, városi, felsőoktatási, stb.) könyvtárnak, 7 egyénileg igénylő kutatónak, saját könyvtári osztályainknak és munkatársainknak.

A raktárkészlet csökkentésével összefüggésben, 2004-ben megkezdjük a csere-tartalék számítógépes nyilvántartásának előkészítését.

Az év során részben cseretartalékból, részben fölöspéldányokból 28 kötetet adtunk át a Szepsi Városi Könyvtár (Mestska Kniznica, Moldava nad Bodvou,

Szlovákia) részére. Varga József irodalomtörténész Könyvtárunkra hagyott könyveinek jelentős része (1934 kötet) is e könyvtárba fog kerülni (az anyag egyharmadát 2003 decemberében elszállították).

A **Kézirattár** állománya a következő tételekkel gyarapodott: Szent-Györgyi Albert, Wigner Jenő, Maurice Dirac stb. levelei Jámbor Ágnes zongoraművészek, Márai Sándor levelei Síki Béla zenetudósnak, Fülep Lajos és Szabó Lőrinc egy-egy levele, egy 2 lapos Berzsenyi-kézirat, valamint Varga József irodalomtörténész kéziratos hagyatékának egy része. A Kézirattár az MTA Doktori Tanácstól 135 kötet disszertációt kapott.

A legjelentősebb tétel azonban egy XV. századi *Jura civilia ac consuetudines antiquae septem liberarum civitatum* c. jogi kézirat visszaszerzése volt. Ez a kódex eredetileg a Teleki-könyvtárral került a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárába egy száz évvel későbbi nyomtatvánnyal egybekötve, de feltehetően az 1920-as években a két mű szétszedését és külön kötetését követően eltűnt onnan. Az 1484-ben másolt jogi kézirat a magyarországi várostörténet egyedülálló jogforrása és ebből a forrástípusból hazai közgyűjteményben egyetlen példány sem található. A kéziratot a Központi Antikvárium árverésre bocsátotta. Az MTA Könyvtára mint a Teleki család egykori könyvtárának örököse tudományos és erkölcsi kötelességének érezte, hogy ezt a kéziratot jelentős anyagi áldozattal visszaszerezze.

A **Régi Könyvek Gyűjteménye** négy régi – XVIII. századi – könyvvel, köztük egy RMK-val, valamint egy eredeti, aranyozott, címeres, barokk bőrkötésben lévő angol almanach-hal gyarapodott.

A **Mikrofilmtár** állománya 59 egységgel gyarapodott, ez 1 472 felvételt jelent. Egy művet – a Keleti Gyűjtemény könyvének mellékleteként – ajándékként, egy művet pedig a Deutsche Bücherei-től kaptunk cserében.

A könyvtári rendezvényekről, kiállításokról színes kisfilmek, illetve az év második felében digitális felvételek készültek.

Új adathordozókon egyre több dokumentum kerül a Könyvtárba, (2003-ban először került sor DVD-ROM-ok beszerzésére). Ezek többnyire szótárak, lexikonok, enciklopédiák, adattárak és folyóiratok. Használatukat általában az Infocentrumban biztosítjuk.

Évi gyarapodás, állomány 2003. december 31-én (mű)

Dokumentum	Állomány 2002.dec. 31-én	2002. évi gyarapodás	2003. évi gyarapodás	Törlés	Állomány 2003. dec. 31-én
Könyv	1 113 507	7 690	9 599	72	1 123 034
Periodika	340 965	3 358	3 601	7	344 559
Kézirat	707 492	124	153	-	707 645
Mikrofilm	32 059	182	59	-	32 118
Hangzó	40	38	4	-	44
Videó	6	1	1	-	7
Elektronikus	228	83	87	-	315
Összesen	2 194 297	11 476	13 504	79	2 207 722

Gyarapodás szakok szerint (%)

Szakcsoport	Könyv		Periodika	
	2002	2003	2002	2003
001 kutatásszervezés	-		-	
0.2 általános művek, vallástörténet	7,1	6,7	12,4	13,9
1 filozófia, pszichológia	4,9	4,0	2,8	3,3
3 társadalomtudományok	11,1	7,9	14,4	13,5
5 természettudományok	4,3	4,6	18,1	16,3
6 alkalmazott tudományok	2,2	2,2	1,5	2,2
7 művészetek	3,9	3,4	3,2	2,6
80 nyelvtudomány	8,8	8,8	12,1	14,9
809 orientalisztika	9,0	20,7	11,1	11,3
82 irodalomtudomány, szépirodalom	28,4	26,7	13,5	10,4
9 földrajz, régészet, történettudomány	20,3	15,0	10,9	11,6
	100 %	100 %	100 %	100

Gyarapodás módja (könyvtári egység)

	Könyv		Periodika		Kézirat		Mikrofilm		Hangzó		Video		Elektronikus		Összesen	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Vétel	4 033	5 366	866	1 146	7	1	25	2	19	4	-	-	80	82	5 030	6 601
Csere	2 122	1 859	2 265	2 234	-	-	1	1	-	-	-	-	2	-	4 390	4 094
Kötelespld.	488	339	74	80	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	563	419
Ajándék	1 047	2 035	153	141	117	152	5	1	18	-	1	1	1	5	1 342	2 335
Saját előállítás	-	-	-	-	-	-	151	55	-	-	-	-	-	-	151	55
Összesen	7 690	9 599	3 358	3 601	124	153	182	59	38	4	1	1	83	87	11 476	13 504

Nemzetközi kiadványcsere forgalom (kötet, mikrofilmlap)

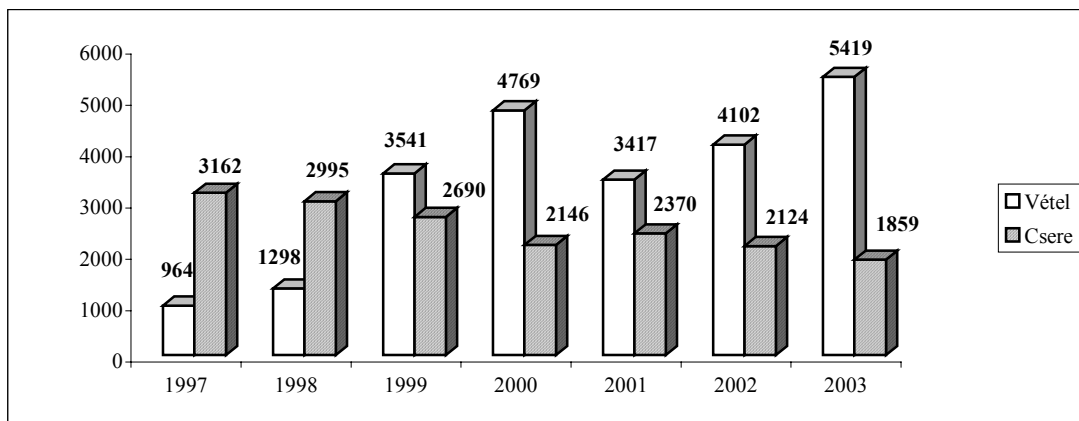
Kiadványfajta	Küldött		Érkezett	
	2002	2003	2002	2003
Könyv	1 250	1 004	2 338	2 101
Periodika	3 092	3 166	2 312	2 280
Mikrofilm	-	-	1	1

**Nemzetközi kiadványcsere
Cserekapcsolatok 2003-ben 70 állam 1021 intézményével**

Argentína	4	Koreai Köztársaság	3
Ausztrália	13	Kuba	2
Ausztria	37	Lengyelország	45
Azerbajdzsán	1	Lettország	3
Belgium	31	Libanon	1
Bosznia	3	Litvánia	2
Brazília	4	Luxemburg	2
Bulgária	6	Makedónia	5
Chile	1	Málta	1
Ciprus	1	Mexico	2
Costa Rica	1	Mongólia	2
Cseh Köztársaság	16	Nagy-Britannia	40
Dánia	9	Németország	127
Dél-Afrikai Közt.	1	Norvégia	7
Egyiptom	2	Olaszország	110
Észtország	5	Oroszország	19
Fehéroroszország	1	Peru	1
Finnország	23	Portugália	6
Franciaország	50	Románia	33
Görögország	12	Spanyolország	60
Hollandia	11	Svájc	16
Horvátország	25	Svédország	18
India	11	Szingapúr	1
Irak	2	Szíria	5
Irán	4	Szlovákia	11
Irország	5	Szlovénia	5
Izland	2	Tadzsikisztán	1
Izrael	12	Törökország	12
Japán	60	Tunézia	2
Jordánia	1	Türkmenisztán	1
Jugoszlávia	15	Új Zéland	1
Kanada	11	Ukrajna	3
Kazahsztán	1	USA	82
Kína	3	Üzbegisztán	1
Kolumbia	4	Vatikán Állam	3

Könyvvásárlás és csere aránya 2003-ban (kötet)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Vétel	964	1 298	3 541	4 769	3 417	4 102	5 419
Csere	3 162	2 995	2 690	2 146	2 370	2 124	1 859

Folyóirat-vásárlás és csere aránya 2003-ban (kötet)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Vétel	538	455	791	898	872	866	1 146
Csere	2 516	2 564	2 489	2 352	2 255	2 265	2 234

